

תוכן עניינים

מבוא	עמ' 1
פרק א': מלחמת העולם השנייה וחורבן יהודי אירופה	עמ' 3
פרק ב': התביעה ביישוב היהודי לנקמה בגרמנים	עמ' 6
פרק ג': נקמות יהודים בגרמנים	עמ' 9
--- נקמה ביהדות	עמ' 9
--- נקמות יהודים בגרמנים	עמ' 10
--- פעולות נקמה במהלך מלחמת העולם השנייה	עמ' 11
--- פעולות נקמה לאחר מלחמת העולם השנייה	עמ' 12
--- התנגדות לארגוני הנוקמים	עמ' 15
פרק ד': הסיבות והרקע לחקיקת החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם	עמ' 17
פרק ה': רוח הנקמה לאחר הקמת המדינה	עמ' 20
סיכום	עמ' 22
ביבליוגרפיה	עמ' 24

מבוא

בראשית שנות השישים חיו במדינת ישראל כחצי מיליון ניצולי שואה, שהיוו כרבע מאוכלוסיית המדינה. גל המהגרים נטמע בתוך רקמת החיים החברתיים במדינה החדשה, תוך שהוא נושא את כאבו ועברו הטראומטי. אני בעצמי נכד לסבא וסבתא שעלו מגרמניה בשנת 1936, שלוש שנים לאחר עליית הנאציזם לשלטון. הם הגיעו לארץ בגיל 16 כחלק מתנועת הבונים דרור, למדינה בהתהוות, ולקחו חלק משמעותי בהתיישבות בארץ כמקימי קיבוץ גשר בשנת 1939. לצערי, בשנת 1991 נפטרה סבתי מסרטן ואני אז הייתי בן ארבע ואין לי זיכרונות ממשיים ממנה. סבא שלי נפטר בשנת 2008 לאחר שבע שנים שסחב את מחלת האלצהיימר. גם איתו, למרות שכבר הייתי בוגר אף פעם לא יצא לי לדבר, אם משום שלא הצלחתי או לא יכולתי לפתח איתו שיחה בנושא העבר וגם כי הוא לא היה דברן גדול.

אני זוכר שבמשך שנים עברו לי המחשבות עליהם בתור נערים שעוזבים את בית הוריהם, ולמעשה זו הייתה הפעם האחרונה שראו אותם. איך נפרדו, האם נפרדו וידעו שזאת תהיה פעם אחרונה שמתראים. איך אפשר להמשיך הלאה בחיים כשאתה יודע שמתחילה מלחמה איפה שהאנשים היקרים לך מכל חיים. ולא רק שיש מלחמה של ארצות בארצות, אלא יש מלחמה שונה. מלחמת הישרדות של האוכלוסייה אליה אתה משתייך, היהודים. ואולי, בגלל שאף פעם לא עיבדתי את המחשבות הללו עם אף אחד, פיתחתי מחשבות בתור ילד שנבעו מכעס ורצון לפגוע במי שפגע במשפחה שלי. רצון אדיר של נקמה במי שאחראי לצלקת הנפשית של סבא וסבתא מצד אמי.

אני מאמין שהמחשבות האלה היו חלק מהרצון שלי להיות חייל לוחם בצה"ל, ובהמשך גם לצאת לקורס קצינים ולהיות מפקד של מסגרת לוחמת. יש משהו כמעט אצילי בידעה שאני לוקח חלק בגוף שאחראי על הגנת העם היהודי, כדי ששוב יהודים לא יצטרכו לברוח ולהסתתר. זכור לי איך במשך החיים הבוגרים שלי כל יום זיכרון לשואה, או כל פעם שהיו מוזכרים סיפורי העלייה או הבריחה של יהודים מאירופה הייתי מתמלא זעם, זעם שנבע מעצב. תהיתי מה אני הייתי עושה. לשם גם אני מכוון עבודה זו.

עוד בתקופת מלחמת העולם השנייה, הגיעו ידיעות קשות ליישוב בנוגע לממדי החורבן של יהדות אירופה, ועל הרצח ההמוני, המתוכנן והשיטתי. ידיעות אלו גרמו לזעזוע גדול ולתחושות של אבל וזעם עמוק, אך המידע על השמדתם של יהודי אירופה נקלט והופנם בתודעה הציבורית רק בסוף המלחמה. התמונה הקשה שהתגבשה בעקבות המידע עוררה תגובות עזות של כעס וכאב, שהובילו לתביעה לנקמה, ולרצון להעניש את מבצעי הפשעים ואת גרמניה. התביעה התבססה על אותן תחושות קשות של זעם ועלבון, מצד אחד, ומצד שני על השאיפה לקיים צו זיכרון קולקטיבי לאומי.

ככל שהתפרסמו הידיעות על השמדת היהודים, אם כן, כך גם גברה הקריאה לנקום בנאצים. הביטוי לקריאה זו ניכר היטב בעיתוני הארץ השונים של אותה תקופה, בסיסמאות, במאמרי מערכת ובגילויי דעת של ארגונים ציבוריים שונים. קריאה זו ביטאה את התחושות ששררו בציבור ואף היוותה ניסיון כלשהו להרתיע את הנאצים מלהמשיך במעשיהם, לפחות עוד בתקופת המלחמה. ניצולי שואה רבים שעלו לארץ לאחר המלחמה, טענו כי רק שאיפת הנקם הזינה את היכולת שלהם לרצות להמשיך בחיים ולשרוד. התביעה לנקמה הוצגה כפעולת גמול הכרחית נוכח האשמה הקולקטיבית של כל הגרמנים, ולכן על כולם להיענש, ללא יוצא מן הכלל.

על רקע זה אבקש לבחון את השאלה, האם חוק ונקמה יכולים לבוא יחד כאשר מדובר בפגיעה במי שפגע בנו מלכתחילה, ולבדוק את הדרכים בהן פגעו יהודים לפני הקמת המדינה עם מי שהזדהה בדרך כזו או

פרק א': מלחמת העולם השנייה וחורבן יהודי אירופה

עם כניעתה של גרמניה ללא תנאי ב-8 במאי 1945, הסתיימה מלחמת העולם השנייה. מלחמה זו הייתה האכזרית וההרסנית ביותר מבין כל המלחמות עד אז, כאשר ערים וכפרים שלמים באירופה נחרבו ומיליוני אנשים איבדו את בתיהם. כמו כן, היו מעורבות בה יותר משישים מדינות, השתתפו בה כ-110 מיליון חיילים והיא גבתה כשישים מיליון קורבנות, ביניהם שישה מיליון יהודים. בקרב היהודים, מתוך 16,500,000 יהודים שחיו בעולם בשנת 1939, נשארו לאחר מלחמת העולם השנייה 10,500,000 בלבד. בכל אירופה בתקופה שלפני המלחמה חיו בשנת 1939 9,800,000 יהודים. גם במדינות בהן מספר היהודים לא הגיע למאה אלף, הייתה השפעתם משמעותית בחיים המדיניים, הכלכליים והתרבותיים בימים שקדמו לשואה (בארון, 1994).

באירופה שבין שתי מלחמות העולם חלו שינויים כלכליים רבים. הייתה זו תקופה גדולה של משבר, כאשר היהודים היוו גורם חשוב מאוד בכלכלה האירופית. הם היו בנקאים וסוחרים, גם סוחרים בינלאומיים, אך עסקו בנוסף גם בחקלאות ובתעשייה, בעיקר בתעשיית הטקסטיל וההלבשה, וכן בתעשיית הזהב והכסף. בנוסף, היו השנים שבין שתי המלחמות שנים של פריחה עבור התנועה הציונית ותנועות חברתיות אחרות של העם היהודי. העם היהודי היה עם חי ופורה, אשר ידע להתמודד עם אתגרים ולהסתגל היטב לשינויים שחלו בסביבתו (בארון, 1994).

בכל התקופות סבלו היהודים משנאה כלפיהם, אך יחסם של הנאצים אליהם היה מיוחד ושונה מכל צורות האנטישמיות המוכרות. האנטישמיות הגזעית בגרמניה ראתה את היהודי הביולוגי, חוק טבע שאין לשנותו. בהתאם לכך הוקמו גטאות, נאסרו נישואי תערובת ויחסים בין יהודים לנוצרים. התנועה הנאצית לא זו בלבד שהחזירה את גלגל ההתפתחות המודרנית אשר דגלה באמנציפציה, בשחרור ובשוויון, אלא הביאה לעולם יסודות חדשים הנבדלים מכל תולדות האנטישמיות שקדמו לה (בארון, 1994).

עם זאת, יש הטוענים כי קבלת ההחלטה לבצע את הפתרון הסופי הייתה מבוססת על ממד פוליטי היסטורי, ולאוו דווקא על הגזענות הביולוגית. רצח עם באנטישמיות הנאצית הקיצונית היה מבוסס על תפיסת היהדות הבינלאומית כגורם פוליטי והיסטורי רב עוצמה אשר פתח במלחמה והביא להסלמתה. הדחף של אנטישמיות מסוג זה לבצע רצח עם נבע מהאשמות פוליטיות. הנאצים טענו כי היהדות הבינלאומית מושכת בחוטים מאחורי הקלעים במוסקבה, לונדון וושינגטון, ולכן, בתודעתם הייתה המלחמה נגד היהודים קרב הגנה נואש של גרמניה נגד מלחמת ההשמדה עליה הכריזה אותה מזימה יהודית בינלאומית (הרף, 2006, עמ' 51).

אך עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, הייתה יהדות אירופה חסרת כוח פוליטי ממשי, ובטח שלא החזיקה בכוח צבאי כלשהו. למרות זאת, הפכה התעמולה הנאצית את סיפור הפושע והקורבן, וטענה כי היהדות הבינלאומית השתלטה על המדינות החזקות בעולם: אנגליה, ברית המועצות וארצות הברית, והניעה אותן לצאת למלחמה נגד גרמניה. התגובה של המשטר הנאצי לצעדים התוקפניים ולעוינות שהפגינה כלפיו היהדות הבינלאומית, עוררה את זעמו של הקשר הבינלאומי הזה. מכאן, שהיהדות אחראית לא רק לפרוץ המלחמה, אלא גם להסלמתה ממלחמה אירופית מוגבלת למלחמה כלל עולמית (הרף, 2006, עמ' 52).

מכאן, שהמלחמה אליה יצאו היהודים לא הייתה מלחמה רגילה. מטרתה הייתה לחסל ולהשמיד את העם הגרמני, אשר נאלץ להגיב ולצאת למלחמה מוצדקת של הגנה עצמית כנגד היהדות הבינלאומית ותומכיה באנגליה, ברית המועצות וארצות הברית. הפתרון הסופי, חיסולם והשמדתם של יהודי אירופה ומלחמת העולם השנייה בכלל, כל אלה מקורם בצעדי הגמול שנקטו. כך, ככל